

norden

Vatten, natur och människor

Program för Finlands ordförandeskap
i Nordiska ministerrådet 2016

Vatten, natur och människor

Program för Finlands ordförandeskap
i Nordiska ministerrådet 2016

Vatten, natur och människor

Program för Finlands ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2016

ISBN 978-92-893-4342-8 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4343-5 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2015-772>

ANP 2015:772

© Nordiska ministerrådet 2015

Layout: Jette Koefoed

Omslagsfoto: ImageSelect

Fotos: s. 2, 6, 15, 22, 35: ImageSelect; s.19: Visit Finland; s.10, 30: Kemira/ Jari Kivelä

Tryck: Rosendahls-Schultz Grafisk

Upplaga: 7000

Typsnitt: Meta LF

Papper: Munken Polar

Printed in Denmark

www.norden.org/da/publikationer

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet ska stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18

1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Vatten, natur och människor

Program för Finlands ordförandeskap i
Nordiska ministerrådet 2016

Innehåll

- 7 Förord
- 11 Inledning
- 14 Vatten
- 20 Natur
- 24 Människor
- 31 Gränshinder
- 33 Mer nordisk nytta i EU

Förord

Det nordiska samarbetet är mycket viktigt för de nordiska länderna och för Finland som ett nordiskt land. Det är också en viktig del av det europeiska och internationella samarbetet och dess mål är ett starkt Norden i ett starkt Europa. Det nordiska samarbetet strävar till att förstärka gemensamma nordiska intressen och värden. Gemensamma mål och värden förstärker Nordens ställning som ett av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga områden.

Huvudteman för det finländska ordförandeskapet är vatten, natur och människor. Under ordförandeskapet vill Finland främja arbete genom nätverk med konkreta mål och projekt. Vårt mål är att lyfta intresset och relevansen för det nordiska samarbetet också med tanke på näringslivet och det civila samhället.

Våra tre huvudteman bidrar till de mål vi har för att avlägsna gränshinder, främja digitalisering och förstärka de nordiska ländernas gemensamma betydelse i Europeiska unionen.

Gränshinderssamarbetet syns på många sätt konkret i medborgarnas vardag. Genom gränshinderssamarbetet främjas bland annat människornas rörlighet och sysselsättning och detta sätter även fart på den ekonomiska tillväxten. Digitaliseringen är en megatrend som kommer att förändra också de nordiska samhällena. Utvecklingen är ännu i sin linda och under brytningsperioden kommer samarbetet att ha en särskild betydelse. Utvecklingen av smarta elnätverk, bioekonomi, cleantech, intelligent trafik och digitaliseringen av hälsovården erbjuder konkreta möjligheter för det nordiska samarbetet och möjligheter till att vara föregångare på dessa områden. Samarbete här kan även förstärka de nordiska ländernas gemensamma betydelse och vikt i andra fora, såsom i Europeiska unionen.

Under vårt ordförandeskap vill vi också satsa på det nordiska samarbetets relevans i en globaliserad värld. Vårt mål är ett Norden, som kan göra en stark insats för den fredliga utvecklingen i Europa och i hela världen. De nordiska samarbetsministrarnas visionsdeklaration *Tillsammans är vi starkare* från år 2014 utgör en bra grund för att utveckla samarbetet.

Vi vill lyfta fram Nordens roll i världen enligt målsättningarna som nämns i visionsdeklarationens delar *Ett synligt Norden* och *Ett utåtriktat Norden*.

Det nordiska samarbetet har under de senaste åren ökat och fördjupats också i den förändrade säkerhetspolitiska situationen. Genom samverkan kan de nordiska länderna förstärka det egna områdets säkerhet och samtidigt verka för ökat inflytande då det gäller att främja den internationella säkerheten. Ett allt närmare nordiskt samarbete, likaväl som samarbete mellan de nordiska och baltiska länderna och även det som sker inom ramen för EU och Nato förstärker stabilitet och säkerhet i Östersjöområdet och hela Nordeuropa.

Vi anser det viktigt att de nordiska välfärdssamhällena har en trygg framtid. De gemensamma utmaningar vi ställs inför är bland annat bruttonationalproduktens långsamma utveckling, säkerheten, klimatförändringen och en låg nativitet. De nordiska länderna, liksom övriga utvecklade länder, möter också andra stora utmaningar som beror på teknologiska förändringar, globaliseringen och en åldrande befolkning. Även här ökar det nordiska samarbetets betydelse.

De nordiska länderna har en gemensam värdegrund för välfärdsstaten. Denna har styrts av tre grundprinciper: jämställdhet och jämlikhet, strävan till universalitet samt offentligt ansvar och öppenhet i samhället. Vi anser det viktigt att dessa principer även i framtiden styr de nordiska social- och hälsovårdssystemen som står inför förändringar. Öppna arbetsmarknader och en flexibel utbildning är viktiga faktorer då det gäller att svara på framtida utmaningar.

Klimatförändringen är ett hot för hela världen, men för de arktiska områdena och för Norden kan klimatuppvärmningen ha särskilt betydande följder. De nordiska länderna har haft ett nära samarbete under FN:s klimatförhandlingar.

Den nya globala utvecklingsagendan sätter å sin sida långtgående mål för alla länder i världen att arbeta för att utrota fattigdom och förstärka den

hållbara utvecklingen. Under förhandlingarna om dessa mål har de nordiska länderna bland annat betonat vikten av att stärka kvinnors ställning och rättigheter, hållbara konsumtions- och produktionssätt samt en demokratisk och engagerande förvaltning.

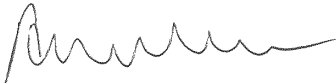
I början av år 2016 inleds detta ambitiösa och omfattande globala åtgärdsprogram för hållbar utveckling, vilket kräver åtgärder också av de nordiska länderna. Förutsättningarna för de nordiska länderna att genomföra åtgärderna är utmärkta, trots att vi säkert kommer att möta utmaningar. De nordiska ländernas regionala samarbete kring frågor om hållbar utveckling har väckt intresse globalt.

Vi är stolta över uppgiften som Finland har att leda Nordiska ministerrådet under år 2016.

Juha Sipilä
Statsminister

Anne Berner
Minister för nordiskt samarbete

Inledning

De nordiska ländernas har ett mycket positivt varumärke internationellt. Detta beror i hög grad på att våra samhällen har haft många framgångar ur individens, företagens, miljöns och andra synvinklar. Den första nordiska profileringsstrategin som publicerades i oktober 2014 förpliktar de nordiska länderna att effektivisera detta arbete på ett strategiskt sätt. Under vårt ordförandeskap ser vi till att de nordiska länderna tillsammans väljer 1–2 prioriterade områden som vi gemensamt satsar på. Dessutom inleds ett projekt där särskild fokus ligger på profileringsarbete via uppstartsföretagssamarbete. På längre sikt ger ett framgångsrikt profileringsarbete varje nordiskt land resultat som syns på såväl ekonomisk som politisk nivå.

Våren 2014 publicerade generalsekreterare Dagfinn Høybråten sin rapport *Nytt Norden*, som innehåller 39 rekommendationer för att effektivisera det nordiska samarbetet. Vi stöder processen som påbörjats av generalsekretären och anser det viktigt att samarbetet effektiviseras och moderniseras också med tanke på dess relevans.

Även Nordiska ministerrådets arbete inom närområdena är viktigt. Tyvärr har detta försvårats i Ryssland under den senaste tiden, men vårt mål är att fortsätta närområdessamarbetet med olika länder.

Avskaffandet av gränshinder är viktigt för medborgare och företag och vi vill särskilt fokusera på detta arbete. Arbetet med gränshindren är ett traditionellt nordiskt samarbete och en del av samarbetet som i hög grad syns utåt för de nordiska medborgarna. Undanröjandet av gränshinder har dessutom en positiv inverkan på företag och sysselsättning och främjar på så sätt den ekonomiska tillväxten, vilket är mycket viktigt i dagens ekonomiska läge.

Vi vill även stödja Nordiska ministerrådets nya initiativ gällande demokrati, inklusion och säkerhet. Alla människors välfärd och integration samt motarbetande av diskriminering och radikalisering är frågor som är viktiga för oss. Vi vill också lyfta fram Bo Könbergs rapport *Det framtida nordiska hälsosamarbetet*. Den innehåller 14 rekommendationer för ett utvidgat samarbete inom hälso- och sjukvårdssektorn. Vi vill betona vikten av det tvärssektoriella samarbetet för att främja befolkningens välfärd och motarbeta de socioekonomiska skillnaderna för hälsan.

Arbetslivet och ledarskapet genomgår förändringar där arbetsformerna och yrkena förändras i rask takt. De förändringskrafter som är centrala för det framtida arbetet är globaliseringen, de nya teknologierna och den digitala utvecklingen och befolkningsutvecklingen. Också människors attityder gentemot arbete och arbetssätt har förändrats, vilket återspeglas i både arbetsorganisationerna och män och kvinnors ställning på arbetsmarknaden. En mer djupgående syn på arbetsmarknadens framtida utmaningar och utvecklingsbehov bidrar till att forma politiken på ett nytt sätt. Ett gemensamt framträdande stärker bilden av det nordiska arbetet med att utveckla arbetslivet och kan utnyttjas både i EU-samarbetet och i profileringen av Norden. Vi väntar med intresse på slutresultatet av den strategiska genomlysningen av det nordiska arbetslivssamarbete som påbörjats av Nordiska ministerrådet.

Grunden för ministerrådets samarbete inom jämställdhetssektorn är en vision om jämställdhet i de nordiska samhällena. Under 2015–2018 styrs jämställdhetssektorns arbete av samarbetsprogrammet *Tillsammans för jämställdhet – ett starkare Norden* som lyfter fram exempelvis jämställdheten mellan könen i offentliga rum (såsom i medier) samt i anslutning till välfärd och innovationer.

Nordiska ministerrådet genomför en utvärdering av de nordiska avtalen under 2015 och detta arbete fortsätter 2016. De fortsatta åtgärderna kan vid behov också handla om avtalsändringar. Då beslut fattas om de fortsatta åtgärderna, tar man också hänsyn till avtalskartläggningens vidare inverkan på det nordiska samarbetet och användningen av avtalsnätverket som ett verktyg för samarbetet.

Finland är värdland för UNESCO:s pressfrihetskonferens den 3–4 maj 2016. Samtidigt firas 250-årsjubileet för världens första pressfrihetsförordning. Anders Chydenius, som var riksdagsman i dåtida svenska riket, lyckades åstadkomma denna första offentlighetslag i världen år 1766. Detta är betydande med tanke på att det ännu så sent som 1990 endast fanns 13 länder i världen som hade en motsvarande gällande pressfrihetslag. I dag har mer än 100 länder en motsvarande lag.

Huvudtemat för konferensen är informationsfrihet och de anknyttande evenemangen betonar pressfriheten, den konstnärliga och kulturella yttrandefriheten samt betydelsen av mediefostran för förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, ett fungerande civilsamhälle och demokratiutvecklingen på global nivå. Under konferensen hålls ett globalt forum där utvecklingen av yttrandefriheten på olika håll i världen utvärderas. Dessutom lyfter man fram särskilda regionala frågor. Vi vill främja de nordiska ländernas synlighet i samband med konferensen.

Konventionen om medborgarrättigheter och politiska rättigheter godkändes av FN:s generalförsamling 1966. År 2016 vill vi uppmärksamma 50-årsjubileet för denna konvention. Det civila samhället är mycket aktivt i de nordiska länderna och Nordiska ministerrådet är nu i gång med att förnya sin strategi för detta.

Hagasamarbetet är ett samarbete som gäller de nordiska ländernas räddningsväsende och beredskap. Räddningsministermöten hålls årligen med syfte att förbättra den nordiska samhällssäkerheten och beredskapen genom att utveckla nya samarbetsformer som stärker det nordiska samhällets kapacitet i kris-, olycksfalls- och katastrofsituationer. Finland är ordförande för Hagasamarbetet 2016.

Nordiska Investeringsbanken (NIB) firar sitt 40-årsjubileum 2016. Ursprungligen grundades banken på initiativ av de fem nordiska länderna för att förbättra kapitaltillgången och harmonisera medlemsländernas ekonomier. År 2005 blev även de baltiska länderna medlemmar i banken. I dag finansierar NIB projekt som bidrar till bättre konkurrenskraft och miljö. Under bemärkelseåret ordnar NIB ett evenemang i samband med Nordiska rådets session i oktober.

Millenniumpriset för teknologi som delas ut i Finland vartannat år är ett av världens största vetenskaps- och teknologipriser. Priset är en finsk utmärkelse för teknologiska innovationer som bidrar till att lösa mänsklighetens stora utmaningar och stöda hållbar tillväxt. Priset delas ut år 2016. Prismottagaren är en ledande forskare inom sin bransch, vanligtvis i den aktiva fasen av sin karriär. Millenniumpriset är öppet för samtliga teknologiska branscher och alla länders medborgare. De kandidater som tävlar om priset gallras fram och bedöms av en jury som består av ledande forskare som representerar olika discipliner och geografiska områden. Den innovation som belönas ska kunna uppvisa praktiska tillämpningar och skapa ny forskning. Millenniumpriset delades ut första gången 2004. Priset delas ut av Teknikakademien TAF. Stiftelsens bakgrundskrafter är det finska vetenskapssamfundet, statsförvaltningen och näringslivet. Prisets värde är en miljon euro.

Vatten

Vatten är en förutsättning för allt liv och en strategiskt betydande naturresurs för alla nordbor både nationellt och internationellt. Det har ekonomiska, sociala, miljömässiga samt utrikes- och säkerhetspolitiska dimensioner. Vattnet är på många sätt en väsentlig del av livet i Norden. I vattenfrågorna förenas de nordiska ländernas målsättningar att främja fred och stabilitet, stärka det internationella systemet baserat på gemensamma regler, förverkliga de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, minska fattigdomen och främja den hållbara användningen av naturresurser. Vatten är en omfattande och tvärsnittlig helhet och passar därför utmärkt som ledande tema under det nordiska ordförandeskapet.

Det finns gott om rent vatten och ren natur i Norden. Naturresurserna uppskattas och används på ett hållbart sätt med tanke på framtiden och utgör centrala element i de nordiska kulturerna. De nordiska länderna uppfattas som länder med ren natur, rent vatten och ren teknik. Detta ger en god grund för arbetet med att främja vårt nordiska varumärke och turism. I de nordiska länderna utnyttjas insjöarna på många olika sätt för rekreation, fiske, stugsestrar och utflykter. Naturturism hör till vardagen i Norden.

Det är viktigt att samordna vattenfrågorna nordiskt och också globalt sett har de fått en allt större betydelse. Viktiga fora för samarbetet är till exempel sådana som rör verkställandet av de globala och regionala gränsvattenavtalen, FN:s processer i synnerhet i anknytning till beredningen och verkställigheten av utvecklingsmålen samt Världsförbundet för vatten. Klimatförändringen är en viktig faktor med hänsyn till vattenförsörjningen.

Den nya agendan för hållbar utveckling *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development* inkluderar viktiga vattenmål. Det handlar om tillgång till säkert dricksvatten och sanitet för alla, förbättring av vattenkvaliteten genom minskad belastning, effektivare vattenanvändning, harmoniserad planering av vattenresurserna, inklusive gränsvattensamarbete, skydd av vatten ekosystem samt förbättring av utvecklingsländernas beredskap och stöd för de lokala samhällena i hanteringen av vattenresurser. Det är viktigt att snabbt vidta åtgärder för en förnuftig hantering och skydd av vattenresurserna. Vattenresurserna påverkas av befolkningsökningen, urbaniseringen, produktionsmetoderna, konsumtionsvanorna samt klimatför-

ändringen. Om den nuvarande utvecklingstrenden fortsätter, överskrider den globala vattenanvändningen de tillgängliga vattenresurserna med 40 procent om 20 år. Det ser ut som om vatten kan bli den naturresurs som man konkurrerar mest om i framtiden.

Den blå bioekonomin kan vara till stor hjälp när vatten- och havsnaturresurserna utnyttjas på ett hållbart sätt. Blå bioekonomi är ett område de nordiska länderna har samarbetat kring och satsat på att utveckla.

Klimatförändringen och den hårdnande konkurrensen om naturresurser sätter i framtiden press på ökad jordbruksproduktion och de rikliga vattenresurserna i Norden är av stor betydelse för jordbrukets fortsatta drift.

De nordiska ländernas kunnande och teknologiska nivå ger goda möjligheter att inom vattensektorn globalt finna möjligheter till ekonomisk tillväxt. Utmanande naturförhållanden och knappa naturresurser har gett upphov till utvecklingen av effektiva miljölösningar. Kompetens finns på många områden, t.ex. när det gäller tillhandahållandet och byggandet av system för rent dricksvatten och andra vattenförsörjningssystem samt system för rening och användning av processvatten från industrin. En integrerad förvaltning av vattenresurserna är också viktig. Det finns ett brett intresse för det nordiska kunnandet i branschen.

En nordisk satsning på cleantech kunde även ge företagen större möjligheter, bland annat genom gemensamma export- och infrastrukturprojekt. Det är viktigt att aktörerna inom vattenbranschen deltar i internationella vattenfora, till exempel World Water Forum och UNESCO:s IHP-program. Också här har nordiskt samarbete en positiv inverkan. Vatten är en viktig fråga även för energisamarbetet.

De nordiska ländernas erfarenhet av internationella avtalsförhandlingar, fredsmedling och utvecklingspolitik i kombination med god kompetens inom vattensektorn ger möjligheter till ett synligare framträdande i frågor som gäller vattendiplomati. Att lyfta upp vattnet som ett ledande tema för ordförandeskapet gör att en grund byggs för att framgångsrikt kunna påverka vattenfrågor internationellt.

Genom ett beslut av FN:s generalförsamling i juli 2010 utsågs vatten till en av människornas grundläggande rättigheter. Vattnets inverkan på både individens och samhällets välfärd är betydande. Uppfattningen om vatten och sanitet som självständiga mänskliga rättigheter har stärkts väsentligt under de senaste åren. Biståndsarbetet inom vattenbranschen är en viktig del av

förebyggandet av konflikter. De nordiska ländernas biståndssamarbete är långsiktigt och innovativt och biståndssamarbetet inom vattenbranschen kunde ses som en ledande sektor som främjar innovativitet och utveckling i samhällena. Genom ett aktivt biståndssamarbete inom vattenbranschen kan Norden också bidra till ökad stabilitet i områdena och främja den globala och egna säkerheten.

De nordiska länderna kan på EU-nivå bedöma inom vilket område det nordiska samarbetet kring vattenresurser ger mervärde för det pågående arbetet och den nationella verkställigheten av vattenhanteringen.

INSATSER

- Ordförandeskapsprojektet *Nordisk vägkarta för blå bioekonomi* startar och en konferens om blå bioekonomi ordnas i juni 2016 i Finland. Syftet med projektet är att identifiera nordiska samarbetsområden inom blå bioekonomi och skapa en vägkarta för utnyttjandet av potentialen i anslutning till vatten- och naturresurserna bland annat genom att utveckla gemensam forskning.
- Ordförandeskapsprojektet *Den socioekonomiska nyttan av det arktiska ytvattnet i Norden* inleds.
- Det nordiska samarbetet stärks och de nordiska lösningarna utvecklas. Rent vatten, vattenkompetens och blå bioekonomi främjas i det nordiska profileringsarbetet.
- Det nordiska samarbetet stärks internationellt så att det främjar de nordiska ländernas ställning som föregångare för vattendiplomati, ekonomi och ren teknik. Genom aktivt samarbete har de nordiska länderna en möjlighet att ta en ledande roll i den internationella vattendialogen.
- Tätare kontakter skapas mellan de nordiska vattenaktörerna.
- Finland står 2016 värd för ett inofficiellt möte på teknisk nivå mellan nordiska tjänstemän inom vattenbranschen.
- Vi strävar till att skapa förutsättningar för att utveckla den nordiska kompetensen, affärsverksamheten och branschen till en stark tillväxtsektor. Genomslagskraft skapas genom människornas och företagens verksamhet, stark tillväxt inom branschen, ökad välfärd och förbättrad hållbarhet.
- Vi undersöker möjligheterna för ett finansiellt instrument i anslutning till Nordiska utvecklingsfonden (NDF).
- Stockholms vattenvecka i augusti uppmärksammas och deltagande där planeras.
- Ett nordiskt vattenevenemang ordnas i samband med FN:s Världsvattendag den 22 mars 2016.
- Finlands Akademis slutseminarium *Hållbar hantering av akvatiska naturresurser 2012–2016* ordnas i november 2016.
- En undersökning om vattentemat och de nordiska ländernas åtgärder inom vattenbranschen utförs.
- Deltagande i årsforumet 2016 för EU:s Östersjöstrategi i Sverige i samarbete med Nordiska ministerrådet i Sverige planeras. Blå tillväxt är ett av temana i årsforumet.
- Målet är att lyfta fram vattentemat i anslutning till klimatfrågor i skolorna.

Natur

Den unika och mångsidiga naturen i Norden är en viktig resurs för oss nordbor och också en central del av hur Norden uppfattas internationellt.

Turismbranschen har en nära anknytning till Norden som varumärke. Framgången i branschen har samband med hur välkända de nordiska länderna och värderingarna är. Turismen gör de nordiska länderna mer kända genom att locka turister till våra länder. Turistbranschen har goda förutsättningar för gemensamma nordiska insatser som ökar kännedomen om de nordiska länderna som innovativa och hållbara turistdestinationer. Detta arbete kan göras genom fokuserade satsningar tillsammans med andra branscher, såsom kultur, livsmedel, mat, arkitektur och design.

Fiske- och vattenturism utgör också en väsentlig del av den blåa bioekonomin. Turismen har nytta av orörda landskap och naturens lugn, välskötta djurnaturresurser samt kulturella särdrag.

Det är viktigt att trygga naturens mångfald och ekosystemtjänsterna. Den ekosystembaserade infallsvinkeln och det hållbara skogsbruket har som mål att gynna naturvård och en hållbar användning av naturresurser, inklusive principerna för mångbruk. Bioekonomi är viktigt också för skogarna. Som en del av vårt ordförandeskap önskar vi knyta det nordiska samarbetet närmare samman med det arbete som görs inom EU och internationellt. På så sätt kan vi genom nordiskt samarbete bidra till en förnuftig behandling av frågor som är viktiga för de nordiska länderna.

De nordiska länderna är även kända för säkra, hälsosamma och högklassiga livsmedel som är hållbart producerade. Därför finns det skäl att tillsammans dra nytta av den uppmärksamhet och det intresse som livsmedelssäkerheten och den nya nordiska maten röner internationellt och främja den nordiska matkulturen i de nordiska länderna och i synnerhet utomlands. Det är nyttigt att fortsätta dialogen och nätverksbildningen mellan de nordiska länderna i synnerhet då det gäller barn och ungdomars matförstran, korta distributionskedjor och anskaffningsförfaranden, samt matturism. Minskat matsvinn nämns också i målen för hållbar utveckling.

I Norden är miljömärket Svanen det viktigaste verktyget för att förmedla information om hållbara val till konsumenterna. Arbetet med att vidareutveck-

la Svanenmärket pågår och viktiga faktorer att ta hänsyn till är produkternas miljövänlighet, grunderna för beviljande av märket samt det arbete som sker inom EU kring det ekologiska fotavtrycket.

Klimatmötet i Paris i december 2015 strävade till att nå ett internationellt klimatavtal, vars verkställande inleds 2016. Vid FN:s klimatförhandlingar har de nordiska länderna haft ett nära samarbete inom ramen för arbetsgruppen NOAK. De nordiska länderna har en stark roll i den globala klimatpolitiken. Norden har haft en betydande roll då det gäller till exempel kampen mot avskogning och att avskaffa statliga subventioner till fossila bränslen samt initiativ som gäller minskning av mängden kortlivade föroreningar som har konsekvenser för klimatet.

År 2016 inleds den nya globala agendan för hållbar utveckling *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Hållbart nyttjande och vård av naturresurserna samt att säkra naturens mångfald och ekosystemtjänsterna är högt uppe på den nordiska dagsordningen. De nordiska länderna har här samarbetat och lyft fram kvinnors ställning och rättigheter, hållbara konsumtions- och produktionsmetoder samt demokratisk förvaltning, rättsstaten och de mänskliga rättigheterna.

INSATSER

- Ordförandeskapsprojektet *Miljömärket Svanen – cirkulär ekonomi och ekologiska fotavtryck* inleds.
- Utrikespolitiska institutet anordnar ett expertseminarium om de utmaningar som FN:s POST-2015-mål för hållbar utveckling och uppföljningen av klimatavtalet COP 21 i Paris innebär för de nordiska länderna.
- De nordiska ministrarna har beslutat att ge NOAK och KOL uppdraget att börja planera Nordiska ministerrådets PostCOP21-verksamhet. För tillfället planeras en workshop som hålls i slutet av januari för nordiska förhandlare och utvalda konsulter och experter.
- Finland, Danmark, Sverige och Norge är medlemmar i Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform-gruppen. Våren 2015 publicerade gruppen en kommuniké som även USA och Frankrike som COP21-ordförandeland under-tecknade. Detta arbete fortsätter under 2016.
- Nordiska Investeringsbanken (NIB) firar sitt 40-årsjubileum genom att ordna ett evenemang på hög nivå i anslutning till Nordiska rådets session i oktober. Jubileumsseminariets arbetsnamn är *Financing the future – next 40 years*. Syftet är att kartlägga de nordiska och baltiska ländernas konkurrenskraft och miljötillstånd, de framtida utmaningarna samt i synnerhet finansmarknadens roll.
- Större uppmärksamhet fästs vid återvinning av näringsämnen.
- Det ordnas en tävling om närproducerad mat. Målet är att höja konsumenternas och branschexperternas intresse och uppskattning för nordiska råvaror, öka kompetensen inom livsmedelsbranschen och framhäva mattraditionerna.
- I samband med matmässan Gastro ordnas ett nordiskt evenemang om miljöansvar och hälsosamma måltider i professionella kök samt en mötesplats för byggande av nätverk för gatumatsaktörer.
- Ett seminarium om matkultur och matfostran planeras där temat mat behandlas med tanke på såväl näring, sociala aspekter som kulturella värden.
- Det arbete som Danmark påbörjat fortsätter genom att fokus sätts på naturturism och ekosystemtjänster inkluderas i hållbar naturturism och genom att utveckla förutsättningarna för affärsverksamhet då det gäller andra ekosystemtjänster.
- Arbetet med riktlinjerna för det nordiska skogssamarbetet slutförs och implementeringen påbörjas.

Människor

De nordiska länderna placerar sig bland de tio bästa i de flesta globala jämförelser där indikatorer för välfärden används. Det finns skillnader i den nordiska modellen mellan länderna, men som helhet verkar grunderna bevaras relativt enhetliga även under globaliseringstrycket.

Under de senaste årtiondena har alla nordiska länder ställts inför utmaningar då det gäller att upprätthålla välfärdssamhället. Till exempel allt större inkomstskillnader, långtidsarbetslöshet, snabba förändringar i arbetslivet, ökad barnfattigdom, en åldrande befolkning samt sänkningen av nivån på socialskyddet leder till att hälsoskillnaderna och polariseringen ökar och kvarstår.

Den social- och hälsovårdspolitik som bedrivs i de nordiska länderna har haft som mål att framhäva likabehandling och rättvisa som centrala principer. Främjande av hälsa och välfärd genom samarbete mellan olika sektorer är en särskilt viktig metod gällande minskning av de socioekonomiska välfärdsskillnaderna. Å andra sidan är den försvagade försörjningskvoten, den ökade valfriheten, befolkningens rörlighet och konkurrensen mellan serviceentreprenörer fenomen som utmanar den traditionella nordiska välfärdsmodellen till förnyelse.

I denna situation visar samarbetet inom hälso- och välfärdsbranscher en kraftig uppgång i de nordiska länderna. Man har gjort en omfattande kartläggning om de möjligheter som folkhälsa, registerforskning och biobanker erbjuder för det nordiska samarbetet (bland annat i Könbergs rapport 2014). Nordforsks forskningsprogram Hälsa och välfärd har samlat ihop kompetens- och forskningsmiljöer för att stärka det nordiska samarbetet inom detta område.

Bland aktuella framtidsfrågor för välfärdsstaten finns bland annat globaliseringen och den allt större flyttningsrörelsen som är kopplad till den ekonomiska utvecklingen i Europa och dess konsekvenser för den nordiska välfärdsstaten. Frågor i anslutning till den fria rörligheten av personer och tjänster i EU-regleringen påverkar även rörligheten mellan de nordiska länderna. Det nordiska samarbetet har långa traditioner i frågor som gäller gränsöverskridande socialskydd. Målet bör vara att främja de nordiska ländernas principer om jämställdhet och individuella rättigheter i EU.

Inom jämställdhetssektorn omfattar huvudtemana under Finlands ordförandeskap ojämställdhet i offentliga rum (bl.a. medier, hatretorikens inverkan på demokratin) samt arbete med våld och övergrepp mot kvinnor, våld i nära relationer och människohandel. Jämställdhetsministrarna får en utredning om männens och pojkarnas jämställdhetsutmaningar och deras roll i jämställdhetsarbetet samt beslutar om eventuella åtgärder. Dessutom fortsätter jämställdhetsministerrådet samarbetet med andra ministerråd och ser gärna att jämställdheten på ett övergripande plan finns med i ministerrådets arbete. Jämställdhetssektorn deltar i genomförandet av projektet *Ett välmående Norden 2020* tillsammans med social-, arbetslivs-, kultur-, undervisnings- och forskningssektorerna.

De senaste årens ekonomiska kriser har försvårat de partiellt arbetslösa möjligheter att delta i arbetsmarknaden. På grund av den demografiska utvecklingen och med tanke på en jämlik behandling är det viktigt att arbeta för att de individer och grupper som befinner sig i en svag ställning på arbetsmarknaden också kan delta i arbetslivet. Det är en av förutsättningarna för välfärd för såväl individen som för det nordiska välfärdssamhället.

I det nordiska samarbetet är barnen och ungdomarna en viktig målgrupp. Nordiska ministerrådet har utarbetat en strategi för barn- och ungdomssamarbetet i de nordiska länderna. Visionen är att Norden ska vara världens bästa ställe för barn och ungdomar. Under vårt ordförandeskap understöds barn- och ungdomsaspekten som ett tväradministrativt samarbete. ”Norden, världens bästa ställe” innebär en levnadsmiljö som främjar barnens och ungdomarnas hälsa. En miljö som stöder hälsan består av många förvaltningars verksamhetsområden, t.ex. en skola med en trygg inlärningsmiljö och ingen mobbning samt en närmiljö som stöder initiativförmåga och är trygg att röra sig i. En hälsofrämjande miljö omfattar även en hälsosam kost. En miljö som stöder hälsan erbjuder hälsosamma livsmedel för barn och ungdomar, och livsmedelsreklamen bör stödja valet av hälsosamma alternativ. Utöver reklam behövs det vuxna som föregår med gott exempel – en konstruktiv anda som uppmuntrar till hälsosamma val stärker barn och ungas välbefinnande.

I de nordiska länderna har utvecklingen av utbildningen styrts av en omfattande omsorg om de mänskliga resurserna. De nordiska länderna har strävat efter att förena kompetens på hög nivå, likabehandling och jämställdhet mellan könen samt effektivitet. Även om länderna fortfarande har en stark kompetensbas att stå på, kan man skönja en viss försämring inom sektorer som är centrala med tanke på framtiden. Andelen unga personer med svaga grundfärdigheter har ökat. Vi behöver gemensamma kunskaper för att bryta denna utveckling i Norden.

Vi bör också satsa på den tidiga inlärningsfasen. En högklassig småbarnsfostran och grundläggande utbildning främjar jämlikhet och social sammanhållning samt skapar en grund för senare framgång. Den nordiska dialogen om pedagogiken och innehållet i småbarnsfostran ger en god plattform för utvecklingsarbetet.

Även kulturen är en faktor som skapar starka band mellan de nordiska länderna. Den är också en av grundpelarna i det officiella nordiska samarbetet. Differentieringen av våra samhällen leder till att de nordiska länderna blir allt mer mångfacetterade och mångkulturella. Parallellt med denna positiva utveckling ökar dock även ojämlikheten. Det är viktigt att finna metoder för att motverka ojämlikheten och dess konsekvenser. De nordiska länderna har inlett bekämpningen av våldsam extremism.

En annan gemensam utmaning som nästan alla nordiska länder ställs inför är glesbebyggda områden. En livskraftig glesbebyggd kräver att infrastrukturen och vägtrafikförbindelserna fungerar, att området kopplas till utvecklings- och lärandenätverk samt en mångsidig närings- och servicestruktur som bygger på lokala lösningar. Infrastrukturen för dataförbindelser har en viktig roll med tanke på den regionala balansen och konkurrensförmågan. Även myndighetsfunktionerna håller på att digitaliseras. Fungerande och övergripande dataförbindelser bidrar till flexibilitet i placeringen av affärsverksamhet och ger möjligheter till ett mångsidigt näringsliv inom olika områden.

Digitaliseringen påverkar också våra kompetensbehov, våra förehavanden, vårt sätt att interagera med varandra samt utmanar vår förmåga att tolka olika informationskällor. I framtiden blir det även allt viktigare hur inläringen sker och att fortlöpande uppdatera kunskaperna i en föränderlig verksamhetsmiljö. Att höja den vuxna befolkningens kompetensnivå så att den svarar mot behoven på arbetsmarknaden är en gemensam utmaning för alla länder i Norden.

Digitaliseringen och möjligheten att elektroniskt hantera allt större mängder av information förändrar även vetenskapen och hur vi gör konst. Flera öppna och tillgängliga elektroniska databaser ger tillträde till fler användare och vidareutnyttjande av data. Alla nordiska länder söker för tillfället nationella lösningar för att främja användningen av öppna forskningsdata och -processer.

Den nya tekniken har även fört med sig öppenhet samt nya sätt att skapa, uppleva och konsumera inom kultur och konst. Digitaliseringen leder i sin bästa form till bättre tillgång, tillgänglighet och öppenhet då det gäller kul-

turtjänster. Vikten av kompetens och kreativitet för ekonomin och den sociala utvecklingen ökar i framtiden och detta område kan bidra till ekonomisk tillväxt och samhällelig utveckling.

De nya arbetsformerna förändrar arbetstagarnas ställning och påverkar bland annat arbetsrätten, arbetarskyddet och jämställdheten mellan könen. Mångfaldsledarskap, system för föräldraledighet och deltidarbete lyfter fram likabehandlings- och jämställdhetsaspekterna. När ekonomin globaliseras och arbetet splittras i internationella värdekedjor får de globala arbetsmarknadstrenderna allt större konsekvenser för arbetsmarknaden i Norden. Att utveckla kvinnornas ställning på arbetsmarknaden är en central utmaning i synnerhet i ett globalt sammanhang.

Temat *Arbetets framtid* har även en koppling till tematiken i Internationella arbetsorganisationens (ILO) 100-årsjubileum samt diskussionen om hur ILO:s verksamhet borde inriktas i framtiden. En mer djupgående syn på arbetsmarknadens framtida utmaningar och utvecklingsbehov bidrar till att forma politiken på ett nytt sätt. Internationellt sett hör Finland och Norden till länderna som står i spetsen för arbetsmiljön, vilket kan utnyttjas i profileringen av Norden.

Begränsningen av hälso- och miljövådliga kemikalier är en gemensam utmaning för de nordiska länderna. Särskild uppmärksamhet fästs vid kemikaliseringen i vardagen, kemikalierna i produkter och riskbedömningen. Att ta farliga kemikalier ur cirkulation är också en viktig del av återvinningsekonomin.

År 2016 är Finland också ordförandeland i samarbetet kring beredskap inom hälso- och sjukvården. Det grundar sig på Samnordiska ramavtalet för hälso- och sjukvården. Det praktiska samarbetet samordnas av Svalbardgruppen. Finland kommer att ordna den årliga konferensen om beredskap inom hälso- och sjukvården.

INSATSER

- Ordförandeskapsprojektet *Ett öppet och innovativt Norden med välmående människor 2020 – Lika möjligheter till välfärd, kultur, utbildning och arbete* inleds. Inom ramen för projektet genomförs en bred tvärsektorieell kartläggning av den nordiska välfärdsmodellens framtid samt nordiskt nätverkssamarbete inom kultur och hälsa startar.
- Projektets kick off-konferens *Hur mår du Norden? Hållbarhet genom välfärd, kultur och jämställdhet* ordnas den 27–28 januari i Åbo.
- Ordförandeskapsprojektet *The Rising North* inleds. Detta är ett projekt som fokuserar på att utveckla den nordiska start up-identiteten och genom denna den internationella profileringen.
- Ordförandeskapsprojektet *Forskarutbyte mellan de nordiska utrikespolitiska instituten* inleds. Mål för projektet är en utveckling av forskarutbytet mellan de utrikespolitiska instituten i Norden.
- En konferens om folkhälsan och den nordiska välfärdsmodellen ordnas under hösten 2016.
- Ett seminarium om frågor som gäller romer anordnas den 16 juni i Helsingfors.
- Arbetslivssektorns strategiska genomlysning avslutas och nödvändiga uppföljningsåtgärder påbörjas.
- Konferensen *Arbetets framtid – arbetets nya former* anordnas i Helsingfors.
- Expertseminariet *Partiellt arbetsföra och arbetslivet 2016* hålls i Helsingfors.
- *Den nordiska arbetsmiljökonferensen* för arbetarskyddsmyndigheterna anordnas den 7–9 juni i Tammerfors med riskbaserad inspektion som tema.
- Nordiskt samarbete mot våldsam extremism som ett sektorövergripande samarbete främjas. En konferens om initiativet kring demokrati, inklusion och säkerhet planeras av Hanaholmen.
- Chydenius 250-årsjubileum och USA:s Freedom of Information Acts 50-årsjubileum uppmärksammas.
- Unescos och undervisnings- och kulturministeriets internationella pressfrihetskonferens som en del av Chydenius 250-årsjubileet. Vi stärker den nordiska synligheten med beaktande av den konstnärliga och kulturella yttrandefriheten och mediefostran.
- Den nordiska kommittén för barn- och ungdomsarbete Nordbuk, undervisnings- och kulturministeriet och ungdomsorganisationerna ordnar ett seminarium om framtiden för Nordiska ministerrådets ungdomspolitik, barn och ungas deltagande samt förhindrande av marginalisering den 26–27 september.
- Vi deltar i Finlandsarenans evenemang i Björneborg.

- Vi samlar in och förmedlar goda exempel på hur livskraften i glesbebyggda områden har stärkts genom att förbättra infrastrukturen för dataförbindelser och hur digitaliseringen kan utnyttjas i näringsverksamheten.
- Nordiska workshops och ett omfattande seminarium ordnas där digitaliseringsexperter kan bilda nätverk och hitta lösningar för landsbygdens specialfrågor.
- Utifrån de fem temana (hållbart Norden, kreativt Norden, interkulturellt Norden, ungt Norden, digitalt Norden) i strategin för Nordiska ministerrådets kultursamarbete 2013–2020 genomförs kulturens sektorprogram i samarbete med aktörer inom kultur- och konstbranschen.
- Vi granskar digitaliseringens inverkan på förändrade kunskapsbehov, inlärningsmiljöer och läroplaner. De nordiska länderna framträder tillsammans på BETT-mässan om digital inläring som hålls den 21 januari i London.
- Kompetenskedjan i Norden ses som en helhet. Det nordiska samarbetet främjas genom en konferens om förskolepedagogik och småbarnsfostern. Rapporterna och rekommendationerna av den nordiska arbetsgruppen för lärarutbildning och arbetsgruppen för kvalitativ högskoleundervisning behandlas under året.
- Vi främjar dialogen om de nationella planerna för öppen vetenskap och forskning i de nordiska länderna.
- Vi för en strategisk diskussion och sammanställer en långsiktig plan för den nordiska rörligheten (inkluderat programmen för rörlighet, Nordplus 2015–2020 och Nordic Master-programmen, nordiska avtal, gränshinder).
- Vi främjar det nordiska samarbetet inom hälsa och välfärd med beaktande av Könbergs rapport.
- Vi ordnar seminarier och evenemang om jämställdhet som en del av jämställdhetsministerrådets sektorprogram. Genom detta tar vi fram information och bästa praxis som stöder utvecklingen av jämställdhetspolitiken på olika ställen i Norden samt de nordiska ländernas arbete på internationella arenor.
- Haga-samarbetets ministermöte hålls i Finland 2016.

APPROXIMATE VOLUMES
125 ml
KIMBLAND
KIMBLE
LABORATORY

LINE# NO. 1
107 39920

APPROXIMATE VOLUMES
100 ml
KIMBLAND
KIMBLE
LABORATORY

LINE# NO. 1
107 39920

APPROXIMATE VOLUMES
30 ml
KIMBLAND
KIMBLE
LABORATORY

Gränshinder

Den fria rörligheten för medborgarna i Norden är en viktig del av vår gemensamma identitet och en styrka för de nordiska samhällena. Detta är något som har fungerat och utvecklats redan under fem årtionden. Den fria rörligheten utsätts dock hela tiden för nya utmaningar och därför kommer också vårt ordförandeskap att satsa på avlägsnandet av gränshinder.

Arbetet för att avlägsna gränshinder är långsiktigt och en traditionell del av det nordiska samarbetet. Främjandet av fri rörlighet är ett av de viktigaste målen för det nordiska samarbetet genom vilket den allmänna välfärden på området förbättras.

Gränshindersamarbetet främjar arbetskraftens rörlighet och sysselsättning samt höjer arbetskraftens kompetens och yrkeskunskap inom olika områden. Företagens och människors möjligheter att röra sig över gränserna är viktigt för den ekonomiska tillväxten.

Det nordiska gränshindersamarbetet är ett av de tvärgående temana under ordförandeperioden. Vi önskar att alla ministerråd vid sina möten beaktar arbetet med att avlägsna gränshindren. Dessutom önskar vi att alla ministerråd tar hänsyn till vilka eventuella nya åtgärder som kan vidtas inom ramen för det nordiska samarbetet för att avlägsna gränshinder och förhindra att nya gränshinder uppstår.

Ett förebyggande arbete är den bästa metoden för att förhindra uppkomsten av nya gränshinder. Därför vore det bra om de nordiska länderna inom ramen för EU-samarbetet fäster uppmärksamhet vid eventuella gränshinder redan vid lagberedningen och verkställandet av lagar. Samarbetet mellan lagberedarna i de olika länderna bör även främjas för att upptäcka och förhindra uppkomsten av nya gränshinder.

Dessutom behövs politiskt engagemang och en vilja att föra frågan vidare. Gränshinder är ett centralt tema även i den tidigare finska statsministern Paavo Lipponens utredning *Pohjoinen tahtotila* (Nordisk målbild) samt i finska Centralhandelskammarens verkställande direktör Risto E.J. Penttiläs, Magdalena Anderssons och Anne Husebekks utredning *Tillväxt från norr*. Det är bra att uppmärksamhet fästs vid gränshindren och att konsekvenserna av dessa tas upp även i andra sammanhang.

INSATSER

- Ordförandeskapsprojektet för att utveckla statistik gällande gränshinder i de nordiska länderna påbörjas vid Statistikcentralen i Finland.
- Det förebyggande arbetet med gränshinder lyfts fram på ministerrådens agendor.
- Förebyggande arbete främjas och uppmärksamhet fästs vid gränshinder i konsekvensbedömningarna då ny EU-lagstiftning bereds och lagar verkställs
- Uppmärksamhet fästs vid gränshindrens hämmande verkan på ekonomisk tillväxt och arbetskraftens rörlighet.
- Ett ministermöte som särskilt fokuserar på gränshinder ordnas i Torneå och Haparanda i slutet av året.
- Nordkalottens Gränstjänst anordnar två seminarier under 2016 som båda fokuserar på gränshinder. Det ena seminariet riktar sig till företag och näringslivet och bär titeln *Gränser är en möjlighet – företagsverksamhet som motor för ekonomisk tillväxt*. Det andra seminariet *Jag gränsarbetare!* är riktat till arbetstagare och fokuserar på arbetslöshets- och sjukförsäkringarnas samt beskattningens inverkan ur gränsarbetarens synvinkel.

Mer nordisk nytta i EU

Rapporten *Nytt Norden* tar upp Nordiska ministerrådets samarbete i EU-frågor. I den konstateras att det vore viktigt att vid ministermötena i större utsträckning ta upp EU-frågor och andra internationella frågor av gemensamt intresse. Det rekommenderas också att ministerråden undersöker möjligheterna att utvidga samarbetet på tjänstemannanivå gällande implementeringen av EU-lagstiftningen.

De nordiska samarbetsministrarna har betonat en pragmatisk och praktisk inställning till förbindelselänken mellan EU och de nordiska länderna. Vi hoppas att samtliga ministerråd vid sina möten behandlar frågan hur större nordisk nytta i frågor som anknyter till Europeiska unionen kan uppnås.

Målet är inte ett nordiskt grupp beteende i EU utan att nordiska värderingar ska tas i beaktande. Dessutom vore det viktigt att satsa på att det operativa samarbetet och informationsutbytet under verkställandet och beredningen av EU-författningar är så effektivt som möjligt. Det finns skäl att precisera de praktiska strukturerna i samarbetet och informationsutbytet mellan de nordiska länderna i EU-frågor. I det nordiska samarbetet och i EU-frågor är ofta olika personer verksamma i olika fora. Det vore också viktigt att närmare definiera vilka de grundläggande nordiska värdena är som kunde beaktas i EU-samarbetet.

EU-aspekten kommer också upp i den strategiska genomlysningen av arbetslivssektorn som påbörjades 2015. Dess mål är bland annat att främja det nordiska samarbetet genom att lägga fram rekommendationer om det nordiska samarbetets möjligheter i förhållande till EU- och EES-frågor.

I EU syns den nordiska profilen i synnerhet i frågor som gäller öppenhet och god förvaltning samt iakttagande av de grundläggande fri- och rättigheterna. För de nordiska länderna är även en förbättring av regleringen och en ansvarsfull användning av tillgångar gemensamma övergripande teman. I alla dessa frågor känns det ofta naturligt att betona den nordiska aspekten, och samarbetet är omfattande. Parallellt med dessa är en förbättring av tillväxten, sysselsättningen och konkurrensförmågan centrala allmänna mål för samarbetet både på EU-nivå och i Norden.

De nordiska ländernas ståndpunkter varierar också i olika frågor och då vore det viktigt att informera varandra om dessa.

Även Nordiska rådet har fäst uppmärksamhet vid EU-frågan och de nationella parlamenten har diskuterat den.

INSATSER

- Utrikespolitiska institutet ordnar att hålla ett seminarium om temat *Norden i EU*.
- Det är önskvärt att samtliga ministerråd vid sina möten beaktar hur en bättre nordisk nytta i EU-frågor kan uppnås.
- Då det gäller implementeringen av EU-lagstiftningen vill vi främja kontakterna på tjänstemannanivå mellan de nordiska länderna
- Vi vill främja utbytet av kontaktuppgifter mellan de nationella sakkunniga i Bryssel så att de nordiska länderna kunde kontakta varandras utsända sakkunniga inom sektorer där de inte har egna sakkunniga.

norden

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

norden

Nordiska ministerrådet
Finlands ordförandeskap 2016

Sekretariatet
för nordiskt samarbete
Utrikesministeriet

www.norden2016.fi

Maringatan 22 H
FI-00160 Helsingfors
Telefon: +358 295 350 000

SUOMI
FINLAND

ANP 2015:772
ISBN 978-92-893-4342-8 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4343-5 (PDF)